

burgs werk, maar omineus is bijvoorbeeld de wens van Ter Schure al wel: 'Moge de lezing van Joannes Wijsen, bisschop, velen bevestigen in hun trouw aan de Kerk en in de beleving van het Evangelie dat hij zo ijverig verkondigde'. Zo'n zin laat de lezer niet meer los en dat is jammer, want ook voor de geschiedwetenschap heeft Peijnenburgs boek wel degelijk zijn waarde.

J.E. Post, *Gereformeerd zijn en blijven, een wankel evenwicht?! Een historisch-sociologisch onderzoek naar de ontwikkelingen van de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk en de Christelijke Gereformeerde Kerken in de twintigste eeuw*, Groen en Zoon. Heerenveen 1998. 423 blz. ISBN 90 5030 904 6. f 49,95

H. Hille, *Tot een scherpe dorsslede gesteld. Leven en arbeid van ds. J.P. Dorsman (1918-1981)*, De Groot Goudriaan. Kampen 1998. 252 blz. ISBN 90 6140 615 3. f 45,00

C.M. Kwantes, *Genade en eer. Uit het leven van ds. W.F. Laman*, De Groot Goudriaan. Kampen 1998. 240 blz. ISBN 90 6140 563 7. f 45,00
-Lodewijk Winkeler

Aan de behoefte van mensen om de geschiedenis te begrijpen komen historici maar zeer gedeeltelijk, of vaak zelfs nauwelijks, tegemoet. Historici zijn in zekere zin verhalenvertellers: ze vertellen wel wat er gebeurd is, maar zelden waarom. En zeker niet als het gaat om langere periodes en/of grotere, of zelfs hele, bevolkingsgroepen. Het waren dan ook de politicologen en sociologen die halverwege de jaren vijftig de aanzet gaven voor een verklaring van de verzuiling en ontzuiling in Nederland. Dat zij daarbij de neiging hadden de nuances en details van de geschiedenis op te offeren aan de grote lijnen of erger nog: aan hun sociologische modellen, is hen sindsdien vaak verweten. Maar de discussie ging door, en leverde voor wat betreft het katholieke volksdeel aan het begin van de jaren zeventig een afgewogen synthese op van geschiedenis en sociologie. Ik doel uiteraard op J. Thurlings' *De wankele zuil*. Nederlandse katholieken tussen assimi-

tie en pluralisme. Zijn subtiel model van externe en interne factoren bij de ontwikkelingen van katholiek Nederland in de twintigste eeuw bepaalt tot op heden voor een belangrijk deel het referentiekader in de geschiedschrijving ervan, alleen al herkenbaar aan de talloze parafrases waaraan de titel van zijn studie onderhevig is geweest. Omdat in die parafrases gewoonlijk sprake was van het 'wankelen' van de zuil, of de 'wankelende zuil', mag wel eens worden benadrukt dat Thurlings dat nu net niet zei: 'wankel' is nog niet 'wankelend'. De subtiliteit van sociologen wordt door historici ook wel eens onderschat.

In het Leidse proefschrift van J.E. Post is sprake van 'een wankel evenwicht', en de eerste associatie met Thurlings' studie is terecht. Post baseert zich op een licht aangepaste versie van Thurlings' model om de ontwikkelingen in de twintigste eeuw te analyseren van drie grote gereformeerde groeperingen: de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk.

In de hoofdrol vinden wij als externe factoren het (gepercipieerde) identiteitsverschil met de samenleving en de (gepercipieerde) machtspositie. De auteur betoogt dat het identiteitsverschil tussen de gereformeerden en de samenleving groter werd naarmate de samenleving verder moderniseerde. Duidelijk wordt dat de Gereformeerde Kerken na de Tweede Wereldoorlog de koers van de assimilatie inslaan, terwijl de andere twee groeperingen kiezen voor bescherming van de orthodoxie tegen de buitenwereld. In het kader van dit betoog schetst Post een uitvoerig beeld van de ontwikkeling van de samenleving zelf, waar het moderniseringsproces echter al te lineair in naar voren komt. Hier verstrikt zich de socioloog, die meent met grote lijnen te kunnen volstaan. Er is waarachtig wel meer en genuanceerder literatuur te vinden om deze eeuw te schetsen dan Bouwmans gedateerde *Cultuurgeschiedenis van de twintigste eeuw* uit 1964, en met De Vos' *Geschiedenis van het socialisme in het kader van zijn tijd* als hoofdgetuige is het identiteitsverschil ongetwijfeld al heel gemakkelijk aangetoond. Waarom niet Kossmans *De lage landen 1780-1980* gebruikt, als je dan toch een overzichtswerk zoekt? Dit speelt de auteur onder meer parten, als het gaat om de maatschappelijke en culturele ontwikkelingen direct na de laatste wereldoorlog. Aansluitend op De Vos schetst hij een rechte lijn van de doorbraakbeweging naar de jaren zestig en zeventig. Dat de jaren vijftig en begin zestig